

نیجریه، نفت و مناقشات قومی و نژادی

جعفر دامن پاک

نیجریه یکی از کشورهای مهم صادرکننده نفت جهان است. ذخایر نفت این کشور در سال ۲۰۰۶ حدود ۳۶/۲ میلیارد بشکه بود و این کشور پس از لیبی دومین دارنده ذخایر در قاره سیاه بود. ۳ درصد کل ذخایر جهان و ۳۱ درصد ذخایر آفریقا در این کشور قرار دارد. نیجریه با تولید روزانه ۲/۴۶ میلیون بشکه در روز نفت خام بزرگترین تولیدکننده نفت آفریقا در سال ۲۰۰۶ بوده است. سهم این کشور از کل تولید جهان و آفریقا در سال ۲۰۰۶ به ترتیب ۳ و ۲۵ درصد بوده است. از نظر ذخایر گاز نیز این کشور با داشتن ۵/۲۱ تریلیون متر مکعب ذخایر گاز که ۲/۱ درصد ذخایر جهان و ۳۷ درصد ذخایر گاز آفریقا را تشکیل می‌دهد، بزرگترین ذخایر گاز در آفریقا را داراست. نیجریه با تولید ۲۸/۲ میلیارد متر مکعب گاز یک درصد از تولید گاز جهان و ۱۶ درصد تولید آفریقا را به خود اختصاص داده و سومین تولیدکننده بزرگ قاره آفریقا پس از الجزایر و مصر بوده است. اما درگیری‌های قومی و نژادی و به تبع آن بمب‌گذاری در تأسیسات نفتی این کشور هر از چند گاهی موجب قطع جریان نفت و به تبع آن افزایش قیمت‌های جهانی نفت شده است.

هرچند بهره‌برداری از ذخایر نفت و گاز و ورود درآمدهای ناشی از آنها موجب افزایش نسبی درآمد مردم این کشور شده است اما درگیری‌های قومی و تحریمات شرکت‌های خارجی فعال در این کشور موجب کشتارهای فراوان و بی‌خانمان شدن عده کثیری از ساکنان این کشور را فراهم آورده است.

سابقه تنش‌ها

پیش از دهه ۱۹۶۰ میلادی مردم قبایل اودیمودی و اوگولاگا دو شهر ثروتمند نفتی کنونی واقع در منطقه بروتو در حوزه دولت محلی ایالت دلتا، با صلح در کنار یکدیگر زندگی می‌کردند. آنها دارای میراث مشترک و ارزش‌های فرهنگی یکسان بودند. اما از سال ۱۹۶۸ یعنی زمانیکه شرکت‌های نفتی و در ابتدا شرکت توسعه نفت شل (SDPC) با ساخت ترمینال فورکادوس و سایر تأسیسات مربوطه و نیز شرکت نفت آجیپ نیجریه (NAOC) با جایگاه‌های عرضه و سایر تأسیسات مرتبط با آن پا به نیجریه گذاشتند، صلح از میان دو قبیله رخت بریست. این امر منجر به ادعاهای موافق و مخالف، درگیری‌های فراوان و خشونت‌ها و خونریزی‌های گسترده شده است. برای قبیله اودیمودی که به زبان ایجاوی به معنی تالاب ماهی‌ها است این اتفاق به معنی تالابی از مشکلات بوده است.

درگیری بین قبایل و شرکت‌های نفتی با انفجار جایگاه بنی‌بویه متعلق به NAOC و خط لوله ذخیره آب متعلق به SDPC توسط گروه نظامی ICF در ابتدای سال ۲۰۰۸ بغرنج شده است. بعلاوه این گروه نظامی تهدید کرده است که تا زمانیکه SDPC و NAOC که در حال حاضر متهم به آلوده کردن مناطق آنها هستند، از قلمرو آنها خارج نشوند این بمب‌گذاری‌ها در دریا و خشکی ادامه خواهد یافت. اوداغان، فرماندار ایالت نیز موضع مخالفی با این قبایل اتخاذ نکرده است. وی بعنوان فرماندار و رئیس دولت محلی وارث این مشکل بوده است.

درگیری سال ۲۰۰۱

اولین درگیری‌ها بین دو قبیله در سال ۱۹۹۵ در زمانی آغاز شد که از استخدام جوانان اودیمودی در پروژه ادغام ترمینال فورکادوس توسط قبیله اوگولاگا ممانعت بعمل آمد. دشمنی عمیق‌تر بین دو قبیله در سال ۲۰۰۱، دوسال پس از روی کار آمدن فرماندار جدید یعنی جیمز ایبوری آشکار شد. صدها نفر طی جنگی خونین کشته شده و میلیون‌ها نفر آواره شدند.

پس از این ماجرای اختلافات استخدامی، فرمانده پلیس واری مامور حل این اختلاف شد. این ماجرا در ماه آوریل بود و در ماه می همان سال قبیله اودیمودی دو پلیس و چند نفر را ربوده و سلاح‌های پلیس را ضبط نمودند. کلارک رئیس شورای رهبران ایجاوی که از طرف دولت برای حل مشکل بین دو قبیله انتخاب شده بود در گزارش خود نوشت که SDPC و سایر شرکت‌های خدماتی از روش‌های تفرقه افکنانه برای ایجاد مشکل و جنگ بین مردم دو قبیله اوگولاگا و اودیمودی استفاده می‌کنند. وی گفت: "ما مشاهده کردیم که چنین خطاهای آشکاری از طرف ایشان و شرکت‌های خدماتی وابسته به آنها و بویژه برخی از کارکنان آنها که به ایجاد سوء ظن کمک می‌کنند بین دو قبیله سوء ظن و دشمنی ایجاد کرده و عامل ایجاد بحران می‌باشند."

نظرات مردم اودیمودی

سخنگوی قبیله اودیمودی اعلام کرد که رنج‌ها و مشکلات قبایل دلتای نیجریه نکته جدیدی نیست، اما خبر جدید اکنون اتحاد دولت، شرکت‌های نفتی و قبیله اوگولاگا برای محدود ساختن قبیله اودیمودی و تغییر وضعیت قبیله بعنوان یک قبیله دارای نفت می‌باشد. در حال حاضر اودیمودی نقش میزبان را برای SDPC و NAOC ایفا می‌کند و این دو شرکت در داخل مرزهای اودیمودی فعالیت می‌کنند. بعقیده این سخنگو، قبیله اوگولاگا بطور متناوب ادعای مالکیت تمامی تأسیسات مربوط به SDPC در یکی از حوزه‌های نفتی را داشته است. این امر در چند نامه و بیانیه قبیله اوگولاگا از جمله نامه ۱۱ جولای ۲۰۰۷ به معاون رئیس جمهوری نیجریه منعکس شده است.

اودیمودی مدعی است که اوگولاگا با تحریف واقعیات ادعا می‌کند بعنوان میزبان از سال ۱۹۷۱ به SDPC اجازه استفاده از ترمینال فورکادوس را داده است در صورتیکه طبق رأی دادگاه، ترمینال فورکادوس از طرف هر دو قبیله به SDPC اجاره داده شده است. بعقیده قبیله اودیمودی برخلاف اثبات مالکیت مشترک آنها بر ترمینال فورکادوس، مردم قبیله اوگولاگا همچنان بر ادعای نادرست خود بعنوان مالک ترمینال فورکادوس پافشاری می‌کنند و حتی اخیراً نیز ادعاهایی را در خصوص بعضی تأسیسات نفتی متعلق به NAOC اعلام کرده‌اند.

بعقیده اودیمودی تحریک NAOC علیه آنها از طرف قبیله اوگولاگا انجام شده و باعث شده است که NAOC بطور یکجانبه از پرداخت حقوق مربوط به تأسیسات خود در محدوده قلمرو قبیله اودیمودی امتناع نماید. بر این اساس NAOC پس از ۴۰ سال فعالیت در منطقه از پرداخت هزینه‌های میزبانی به قبیله اودیمودی سرباز زده است. بنظر می‌رسد که NAOC و سایر شرکت‌ها فعال در نیجریه جهت پرداخت نکردن هزینه‌های حضور خود در نیجریه به ادامه درگیری‌ها بین قبایل این کشور بی‌میل نیستند.

نتیجه اینکه قبیله اودیمودی طی یادداشتی به NAOC خواستار ترک مناطق و محدوده قبیله خود شده است. مهلت داده شده تا پایان دسامبر ۲۰۰۷ بوده و پس از آن مهلت هفت روزه‌ای برای ترک متصرفات به آنها داده شده است و اعلام شده که در صورت عدم اقدام، بصورت قانونی از آنها خلع ید خواهد شد. اما گروه‌های شبه نظامی منتظر اتمام مهلت هفت روزه نشدند و با بمب‌گذاری در جایگاه عرضه بنی‌بویه متعلق به آجیب خسارات زیادی به آن وارد کردند.

در خصوص اینکه مردم اوگولاگا سایر اقوام را علیه اودیمودی در مورد مالکیت مرزهای بنی‌بویه تحریک کرده‌اند چندین دعوی در دادگاه‌ها مطرح شده است که به نتیجه نرسیده است. با این حال خبر آزار دهنده برای اودیمودی انتخاب یک نفر از قبیله اوگولاگا از طرف مردم بروتو بعنوان عضو کمیسیون مناطق تولیدکننده نفت ایالت دلتا بوده است. از طرف دیگر مردم اودیمودی بدلیل انتخاب تام‌بینه‌بایی، اهل اوپورتو، بعنوان عضو DESOPADEC از طرف ایجاوی‌ها نیز تهدید به ایجاد ناامنی کرده‌اند و علیه انتصاب وی به دادگاه شکایت کرده‌اند. این ناراضی‌ها موجب بمب‌گذاری‌هایی در خطوط انتقال نفت شد.

نظرات مردم اوگولاگا

جوزف تیمیان رئیس قبیله اوگولاگا ضمن رد ادعاهای قبیله اودیمودی اعلام کرده است که بین دو قبیله در هیچ زمینه‌ای رابطه وجود ندارد. در خصوص ترمینال فورکادوس نیز وی معتقد است که محوطه این ترمینال در داخل قلمرو قبیله وی قرار دارد. بعقیده وی

اختیار دو قبیله را تصدیق کرده‌اند و این امر بسیار قبل‌تر از تشکیل گروه کلارک برای رفع مشکل بوده است.

کارهای ناتمام با آجیب

از طرفی اودیمودی نه تنها شرکت‌های نفتی را متهم به آلوده کردن زمین‌های آنها (از طریق نشت نفت از خطوط لوله) کرده بلکه مدعی است بطور غیرقانونی با اوگولاگا برای انکار مالکیت آنها بر تأسیسات بنی‌بویه همکاری کرده‌اند. NAOC، قانون مجلس ایالتی مورخ ۲۷ سپتامبر ۲۰۰۴ ایالت دلتا جهت پاکسازی مناطق تحت تملک از آلودگی و پرداخت هزینه‌های عادلانه جبرانی به مردم قبیله اودیمودی را رد کرده است. NAOC عمداً قبیله اودیمودی را از برنامه ارزیابی تأثیرات زیست‌محیطی مربوط به چاه‌های فلات قاره بنی‌بویه در سال ۲۰۰۱ حذف کرده که در تقابل با احکام مربوطه می‌باشد و این امر با تبانی با اوگولاگا برای انکار مالکیت قبیله بر چاه‌های فلات قاره بوده است.

مشکلات SDPC

طبق گفته سخنگوی قبیله اودیمودی خط لوله اصلی ترانس راموس علت اصلی لرزش زمین‌های قبیله در هنگام پمپ نفت‌خام است. خط لوله ذخیره آب نیز عامل دیگر آلودگی محیط قبیله بوده است. با این حال SDPC علیرغم گفته وزیر محیط زیست مبنی بر آلوده کننده بودن پس آب‌های ناشی از خط لوله آب برای محیط زیست، از پرداخت هزینه‌های مربوطه سرباز زده است. اما با توجه انفجار ابتدای سال خطوط لوله شل، این شرکت برای رفع مشکل باید با دو قبیله به توافق برسد. امری که بنظر می‌رسد با توجه به سیاست‌های شرکت در منطقه قابل انجام نباشد.

نتیجه

بنظر می‌رسد با توجه به وضعیت موجود نیجریه مناقشات قبیله‌ای همچنان ادامه خواهد داشت و چشم‌انداز آینده نیز همراه با خشونت‌های فرقه‌ای و انفجار تأسیسات نفتی متعلق به شرکت‌های خارجی فعال در این کشور باشد. نکته قابل توجه در این زمینه اذعان طرف‌های نیجریه‌ای به دخالت شرکت‌های خارجی فعال در این کشور و ایادی آنها برای ایجاد تفرقه بین قبایل مختلف این کشور و منتفع شدن از این اختلافات از طریق پرداخت نکردن اجاره بهای زمین‌ها و نیز هزینه‌های مربوط به پاکسازی محیط زیست ناشی از فعالیت‌های نفتی است. دخالت گسترده تر دولت فدرال و انعقاد موافقت‌نامه‌هایی که متضمن منافع تمامی قبایل منطقه باشد برای خاتمه بخشیدن به این منازعات ضروری بنظر می‌رسد.

بولتن ماهانه تحولات نفت و گاز شماره ۱۶

توافق نامه تملک محدوده ترمینال بین شل و قبیله وی منعقد شده و قبیله اودیمودی نقشی در آن نداشته است. در خصوص جایگاه عرضه بنی‌بویه متعلق به آجیب نیز وی معتقد است که این اراضی در محدوده قلمرو قبیله اوگولاگا قرار دارد. وی معتقد است که تمامی تأسیسات مربوط به آجیب، شل و شورون در محدوده قلمرو اوگولاگا قرار داشته و متعلق به مردم این قبیله است. در خصوص عدم پرداخت حقوق متعلق به اودیمودی توسط آجیب از سال ۱۹۷۱ وی اشاره کرد که طبق قرار داد صرف نظر از مالکیت اوگولاگا یک سوم مبلغ پرداختی متعلق به اودیمودی و دو سوم متعلق به اوگولاگا می‌باشد. وی عدم پرداخت همان یک سوم را نیز بدلیل خشونت‌های این قبیله اعلام کرده است.

یادداشت تفاهم گروه کلارک

در یادداشت تفاهم گروه کلارک بین دو قبیله اودیمودی و اوگولاگا در تاریخ ۲۴ آوریل ۲۰۰۲ هر دو قبیله موافقت کردند که Shell-SDPC (BP کنونی) ۱۳۴۰ اگر از اراضی قبیله اوگولاگا را برای ساخت پروژه ترمینال فورکادوس در اختیار بگیرد و طبق قرارداد بین دو قبیله در سال ۱۹۷۰ مقرر شد جهت خاتمه دعاوی بین دو قبیله مبلغ اجاره به نسبت ۷۵ به ۲۵ بین دو قبیله اوگولاگا و اودیمودی تقسیم شود و نیز "تمامی منافع فرصت‌های اشتغال و قراردادهایی که در محدوده اجاره شده از قبیله اوگولاگا توسط شل برای پروژه ترمینال فورکادوس در می ۱۹۶۸ به امضاء رسیده به همان نسبت بین دو قبیله تقسیم شود." همچنین مقرر شد قبیله اودیمودی در مناطق خارج از منطقه مذکور همانند سایر قبایل در پیگیری فرصت‌های اشتغال بدون ادعای مالکیت زمین باشد و هیچ قبیله‌ای حق استفاده از نیروهای نظامی علیه دیگران یا کارکنان، پیمانکاران و شرکت‌ها را نداشته باشد. طبق این یادداشت تفاهم، قبیله اوگولاگا نامه اخیر خود در خصوص توقف پرداخت حق اجاره زمین‌های اجاره شده توسط شل را پس گرفته و این مطالبات بین دو قبیله طبق همان نسبت گفته شده تقسیم می‌گردد.

دعوی متقابل

بعقیده اودیمودی این امر تنها پس از رأی دادگاه ۱۹۶۹ مبنی بر بی‌اعتبار بودن ادعای مالکیت یکجانبه اوگولاگا بر ترمینال فورکادوس بوده است و نتیجتاً ترمینال از طرف دو قبیله بطور مشترک اجاره داده شده است و از آن‌زمان به بعد آنها بطور مشترک خواستار پرداخت اجاره از سوی SDPC بوده‌اند.

طبق نامه مورخ ۱۲ مارس ۱۹۷۶، نمایندگان دو قبیله دریافت اجاره بهاء از شل بعنوان مالک ۳۳۷/۲ هکتار زمین در خشکی، ۹۳/۳۲ هکتار باتلاق فصلی، ۴۴ هکتار باتلاق دائمی و ۴ هکتار ساحل شنی در